

NHỮNG KHẢ NĂNG ĐỌC VÀ SỰ VẬN DỤNG CHUNG Ở MỖI NGƯỜI TRONG HỌC TẬP

NGUYỄN HỮU VIỆM

Thư viện Quốc gia Việt Nam

1. Các phương thức đọc

Chúng ta đều biết, *đọc là một quá trình tương tác giữa vật mang tin* (sách, báo, tạp chí) và *người nhận thông tin* (người học/đọc); trong đó, vật mang tin chứa các loại kí hiệu khác nhau còn người nhận thông tin tiếp nhận các kí hiệu và giải mã chúng để tiếp nhận nội dung thông báo. Như vậy, quá trình đọc xảy ra giữa hai đối tượng nhưng lại gồm ba yếu tố cơ bản: 1) Đặc điểm cơ bản của một thông báo; 2) Đặc trưng cơ bản của cơ chế đọc; 3) Khả năng đọc của mỗi người. *Nếu mỗi người đều hiểu rõ, đầy đủ, chính xác ba yếu tố trên đây có nghĩa là họ đã có văn hóa đọc vững chắc.*

Theo các nhà tâm lý, khả năng đọc của mỗi người chính là phương thức đọc (còn gọi là phong cách đọc). Mỗi người có 3 phương thức đọc (PTĐ) khác nhau:

- *Đọc thiên về nhìn*: đọc và ghi nhớ thông tin tốt nhất là nhìn và tưởng tượng thông tin;

- *Đọc thiên về nghe*: đọc và ghi nhớ thông tin tốt nhất là nghe thông tin;

- *Đọc thiên về vận động*: đọc và ghi nhớ thông tin tốt nhất là sử dụng vận động cơ thể và kinh nghiệm cũng như đôi bàn tay.

Ba PTĐ trên đây được hình thành và phát triển ứng với mỗi giai đoạn phát triển của mỗi người từ tuổi ấu thơ cho đến lúc trưởng thành. Ở tuổi trưởng thành hầu như ai cũng thiên về phát triển một PTĐ hơn hai phương thức (PT) còn lại. Tuy vậy, phần lớn mọi người đều có khả năng làm việc bằng cả 3 PT (nếu thấy cần thiết); song không phải ai cũng có được khả năng này.

Trong độ tuổi nhi đồng, trẻ em thường bị "thu hút" mạnh bởi các cuốn truyện tranh, với nhiều bức tranh, màu sắc. Bởi vậy, chúng ưa sử dụng PT nhìn, và coi đó như một PT ưu tiên của chúng. Đến tuổi thiếu nhi, trẻ bắt đầu thích nói chuyện, hay hát, hay đặt câu hỏi,... nên lúc này chúng hay dùng phương thức (PT) nghe. Sang tuổi thiếu niên, trẻ thường không chịu ngồi yên một chỗ mà thích chạy nhảy, vận động cơ thể, hoạt động chân tay; và đó cũng chính là PT học thông qua vận động của chúng. Khi đứa trẻ đã phát triển đầy đủ, thông qua GD nhiều năm, chúng biết phát triển các PT học khác nhau và "hội nhập" cả 3 PT. Quá trình này diễn ra trong nhiều năm, trong các hoàn cảnh khác nhau.

Quá trình GD thường mang dấu ấn cá nhân cao. Chính vì thế, chúng ta thường thấy có một số người, dù đã trưởng thành, vẫn gặp khó khăn trong học tập và sử dụng các PT học khác nhau; đồng thời, ở một số người khác, lại rất lùng tung, lóng ngóng khi phải làm những công việc đòi hỏi sự khéo léo của đôi bàn tay hoặc sự vận động của toàn thân.

Từ những khả năng đọc khác nhau của mỗi người như vậy, các nhà GD đã đề nghị xây dựng một *chiến lược học phù hợp* với khả năng của từng cá nhân. Theo các nhà GD học, *người có PT học thiên về nhìn* có những phẩm chất sau đây: Học tốt nhất thông qua nhìn (thông tin, tri thức); Đề dâng nhớ lại thông tin, tri thức ở dạng in (số từ, đoạn câu); Đề dâng hiểu và nhớ lại thông tin, tri thức được trình bày trong các tranh ảnh, sơ đồ, biểu đồ; Có khả năng trong việc "hình ảnh hóa" các kí năng và có thể tìm, nhận thông tin tri thức; Có thể tạo ra trong trí nhớ của họ các thông tin tri thức đang đọc; Có kí năng quan sát không gian (kích thước hình khối, góc độ, chiều hướng); Chịu khó lắng nghe và học để hiểu rõ ngôn ngữ của cơ thể (sự diễn đạt của khuôn mặt, đôi mắt và các tư thế đứng ngồi); Đam mê mĩ học, vẻ đẹp của môi trường thiên nhiên và các phương tiện nghe-nhìn.

Người có PT học thiên về nghe có những phẩm chất sau: Học tốt nhất thông qua nghe thông tin tri thức; Có khả năng nghe và ghi nhớ chính xác các thông tin tri thức nhận được trong các cuộc đàm thoại diễn giảng; Có kí năng sử dụng ngôn ngữ tốt, hiểu sâu sắc thái của từ ngữ; Có kí năng giao tiếp trực diện, thành thạo trong đàm thoại, phát âm rõ ràng, chuẩn xác; Có đôi tai nhạy bén, có thể phù hợp với môi trường giao tiếp; Có khả năng học ngoại ngữ; Nghe rõ âm điệu, tiết tấu từng nốt nhạc, thường là những bài hát năng âm nhẹ.

Người có PT học thiên về chuyển động cơ thể có những phẩm chất sau: Học tốt nhất thông qua sử dụng đôi bàn tay hoặc chuyển động toàn cơ thể; Học tốt nhất thông qua làm việc; Học tốt thông qua các hoạt động mang tính trình diễn (nghệ diễn viên múa, vũ công); Làm việc đạt hiệu quả cao thông qua hai bàn tay trong các lĩnh vực điều khắc, nặn tượng, vẽ...; Có khả năng phối hợp tốt với các giác quan; Người có tính hiếu động.

Để nhận biết bạn có ưu thế về PT học nào, các nhà GD cũng đưa ra một "PP tư xác định" qua một bảng câu hỏi cho mỗi người tự trả lời. Bảng gồm 54 câu hỏi khác nhau, mỗi PT học sẽ có 18

(Xem tiếp trang 39)

Những khả năng...

(Tiếp theo trang 37)

câu hỏi tương ứng về thị giác, thính giác, sự vận động nhằm phát hiện các phẩm chất của 3 PT học nêu trên đây. Nếu bạn trả lời được từ 10 câu hỏi trên trong 18 câu hỏi, có nghĩa là bạn có sở trường về PT học đó. Nếu chỉ trả lời được dưới 10 câu, tức là bạn sử dụng PT học đó chưa hiệu quả. Kết quả này có thể do bạn bị tổn thương cơ thể hoặc do bạn chưa có kinh nghiệm học, chưa biết cách phát huy những điểm mạnh hay khắc phục những khả năng còn yếu kém.

Dựa trên kết quả khảo nghiệm, biết được các điểm mạnh, điểm yếu trong các PT học của chính mình, bạn có thể tự đề ra cho mình một chiến lược đọc hợp lý; phát huy hơn nữa các điểm mạnh, khắc phục các mặt yếu với mục đích là biết vận dụng cả 3 PT học khác nhau một cách thành thạo. Chúng được gọi là chiến lược "đa giác quan", nhằm tăng cường và vận dụng cả 3 PT đọc có hiệu quả. Đó chính là kĩ năng, văn hoá của mỗi người trong một xã hội hiện đại - xã hội thông tin.

2. Những lưu ý khi vận dụng

a) *Rèn luyện khả năng nhìn:* Khi đọc tài liệu, cần dùng các bút màu gạch dưới các ý quan trọng, cơ bản; dành thời gian để nhớ lại thông tin, sao chép thông tin bằng chính chữ viết của bạn; luôn sử dụng, rèn luyện kĩ năng quan sát sắc sảo.

b) *Rèn luyện khả năng nghe:* Bạn nên đọc to, làm tăng khả năng linh hội, tiếp nhận thông tin; tiếp xúc thường xuyên với bạn tâm giao nghề nghiệp, biết sự thành thạo công nghệ thông tin trong quá trình đọc (CD ROM, các phần mềm đa phương tiện).

c) *Rèn luyện khả năng chuyển động:* Xây dựng các "Phiếu ghi" khi đọc thông tin, trí thức, sắp xếp các phiếu ghi, vừa di vừa đọc thông tin; sử dụng bàn phím để ghi nhớ thông tin vào máy tính.

Nhận biết và rèn luyện các khả năng, phương thức học/doc của mỗi người chính là nền tảng đảm bảo cho họ những kỹ năng cơ bản để tiếp nhận đầy đủ, chính xác thông tin tri thức. Đó cũng là hành vi, ứng xử văn hoá của thời đại thông tin. Nhưng chúng ta cũng cần ghi nhớ, những khả năng trên đây mới chỉ được các nhà nghiên cứu xác nhận. Giới hạn của nó ở đâu và sự rèn luyện của mỗi người đạt được ở mức nào vẫn còn là những ẩn số. Nhưng cũng có ý kiến cho rằng khả năng của con người là vô hạn, vấn đề là mỗi người chưa nhận ra những khả năng đó, cũng như chưa biết khai thác sử dụng chúng một cách có hiệu quả cao nhất mà thôi. □

Tài liệu tham khảo

1. Chun Wei Choon. *Working Knowledge: How organizations manage what they know* (báo cáo lưu hành tại CONSAL 2000, Singapore, tháng 4/2000).
2. Wong, Linda. *Essential study skills*. Third ed... Boston: Houghton Mifflin Company, 2000.